T.C.
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI
GENEL SEKRETERLİĞİ
Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanlığı

7/7939
197

KAN.KAR.MD:
Sayı: A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/7939-38208/16189
Konu:.....
.....

13 AĞU 2002

Sayın Aslan POLAT
Erzurum Milletvekili

İLGİ: 27.6.2002 tarihli yazılı soru önergeniz.

İzmit Su Projesi hakkında Sayıştay'ın değerlendirilmelerine ilişkin ilgi önergenizde yer alan sorularınız aşağıda cevaplandırılmıştır.

Bilgilerinizi rica ederim.

Saygılarımla.

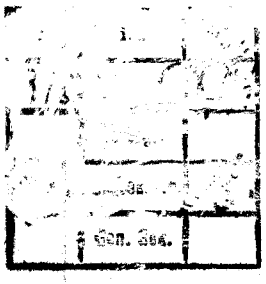

Ömer İZGİ
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanı

Cevap 1, 2 – 2002 Yılı Hazine İşlemleri Raporu, Sayıştay Genel Kurulunun 08/10/2001 tarihli ve 5000 sayılı Kararı ile kabul edilerek Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderilmiş; Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı 2002 Mali Yılı Bütçesinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşüldüğü 14/11/2001 tarihinde, sözü edilen rapor hakkında Komisyon Başkanlığına gerekli bilgiler verilmiştir.

Sayıştay Başkanlığınca Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan sözkonusu raporlar esas alınarak hazırlanan;

I- I- İzmit Su A.Ş. tarafından gazetelere verilen ilanların incelenmesi sonucunda düzenlenen konuya ilişkin çalışma metni (EK1),

II- II- 2000 Yılı Hazine İşlemleri Raporunun bir özeti (EK2),

İlişikte yer almaktadır.

EK1 -4
7/7939
198

T.C
SAYIŞTAY BAŞKANLIĞI

I-"İZMİT Şehri Kentsel ve Endüstriyel Su Temini Projesi" Hakkında Bilgi:

İZMİT SU A.Ş. tarafından gazetelere verilen ilanların incelenmesi sonucunda; Raporumuza 8 noktada itiraz ettikleri görülmüş ve bu itirazların tamamı aşağıda karşılanmıştır:

1. **İDDİA: Yuvacık Barajı, İsale Hatları Ve Arıtma Tesisleri ile İlgili Fizibiliteler Ve Planlama Devlet Su İşleri Tarafından Yapılmıştır.**

CEVAP: DSİ Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Planlama Raporunda; projenin amacının; İzmit Körfezinin güneyinde ve kuzeyinde yer alan Değirmendere, Gölcük, İzmit, Derince ve Yarımca gibi yerleşim birimlerinin yer aldığı sahanın giderek büyüyen ve mevcut kaynaklarla karşılanamayan içme-kullanma ve endüstri suyu ihtiyaçlarındaki açığı karşılamak olduğu, proje sahasının **2020 yılındaki toplam su ihtiyacının 273 milyon m³ olup bu ihtiyacın 64 milyon m³ ünün Sapanca Gölünden, 34 milyon m³ ünün yer altı sularından, 33 milyon m³ünün Kirazdere Barajı menbaında yer alan kaynaklardan ve kalan 142 milyon m³ ünün de proje kapsamında inşa edilmesi teklif edilen Kirazdere Barajından sağlanacağı** açıkça belirtilmiştir.
Görüleceği üzere proje, İzmit ve civarında **2020 yılındaki su ihtiyacı** göz önüne alınarak planlanmış ve klasik finansman yöntemiyle devletin gelir durumu da dikkate alınarak her yıl bütçelere konulan küçük ödeneklerle tesisin 2020 yılında bitirilmesi amaçlanmıştır. Hal böyle iken projenin YİD modeline alınarak zamanından 21 yıl önce tamamlanarak üretime geçmesi (1999 tarihinde) ve bu tarihte İzmit ve civarının 142 milyon m³ suya ihtiyacının olmaması bugünkü olumsuzlukların başlıca nedenlerinden biridir.
İlandaki iddianın aksine; Planlama Raporunun hiçbir yerinde İstanbul'a 100 milyon m³ su verileceğine dair bir ifade yer almamaktadır. Sadece üretilen suyun fazlasının İstanbul'a satılması halinde proje karlılığının artacağı yönünde bir tesbit yapılmıştır. Projenin YİD Modeline alınması sırasında, İstanbul'a su satılması hususu projenin tali amacı olmaktan çıkarılarak birincil amaç haline getirilmesi ve İstanbul'un da proje kapsamında üretilen suyu satın almayı reddetmesi sonucunda proje karlılığının artması bir tarafa bugün büyük bir zarara uğranılmasına neden olunmuştur.

2. İDDİA: Yuvacık Barajında Boşa Akan Su Yoktur.

CEVAP: Raporumuzun hiçbir yerinde "boşa akıtılan su" ibaresi yer almamıştır. İzmit Su A.Ş. nin de belirttiği üzere; bedeli ödenen 142 milyon m³ suyun 1999 yılında 55 milyon m³, 2000 yılında da 96 milyon m³ kadarı satın alınabilmiştir. Hazine, verdiği "al ya da öde" garantisi kapsamında tamamı satın alınan ancak satılamayan 142 milyon m³ suyun bedelini Şirkete ödemektedir. Raporumuzda vurgulanan husus; suyun boşa akıtılması olmayıp, kullanılamayan suyun bedelinin de görevli şirkete ödeniyor olmasıdır.

3. İDDİA: **Ödemeler Müteakip Yıllarda Artmayacak, Ciddi Ölçüde Azalacaktır.**

CEVAP: Projenin YİD Modeline alınma çalışmaları 1989 yılında başlamış, 1995 yılında alınan YPK Kararıyla da kesinleşmiştir. Alınan bu kararı müteakip 1995 tarihinde İzmit Su A.Ş. ile Belediye arasında ana sözleşme niteliğinde olan "Uygulama Su Satış Anlaşması" imzalanmış ve inşaata başlanmıştır. İSKİ'nin projeden su almayacağı 1992 tarihinden itibaren bellidir. Şöyle ki; İSKİ, İzmit Belediyesi'ne hitaben yazdığı 12.10.1992 tarih ve 1362 sayılı yazısında; "İnşaatı devam eden Sazlıdere ve Kirazdere projelerinin DSİ Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmesine devam edilmesinin desteklendiğini, ancak, toplam yatırım tutarı Baraj, Arıtma Tesisi, Pompa İstasyonları ve İsale Hatları olarak yaklaşık 200 milyon $ olan Kirazdere Barajı ve tesislerinin YİD Modeli ile yapılmaya çalışılması ve bu konuda İSKİ'ye yapılan müracaatlarda su satış fiyatlarının çok yüksek olacağının anlaşılması üzerine bu proje kapsamında üretilen suyun İSKİ tarafından kullanılmasının ancak zorunlu hallerde mümkün olabileceğini, diğer taraftan İstanbul'un suya acilen ihtiyacı olduğunu, bu nedenle yatırımın Devlet eliyle yapılarak kar maksadı dışında kısa zamanda hizmete sunulmasının zorunlu olduğunu, ayrıca İstanbul'un su sorunun çözmek için en erken 1993 yılında bitecek şekilde bir çok projenin yürütüldüğünü belirtmiştir. Bu yazı üzerine İzmit Su A.Ş.nin yerli ortaklarından GAMA Endüstri Tesisleri İmalat ve Montaj A.Ş tarafından İzmit Belediyesi'ne yazdığı

7/7939
193

yazılarda; İstanbul Büyükşehir Belediyesinin proje kapsamında üretilen suyu satın almayacağının belli olduğunu belirtmekte ve bu sorunun çözülmesini talep etmektedir. Bunun üzerine İzmit Belediyesi suyun tamamının kendisi tarafından satın alınabileceğini ve bölgedeki sanayi kuruluşlarına satılabileceğini öne sürmüştür. **Bu gelişmelerin olduğu 1992 tarihinde henüz şirket kurulmamış** (Şirketin kuruluş tarihi Ocak 1995 tir), **USSA imzalanmamış** (imzalanma tarihi 24.08.1995 tir) **ve yatırım fiilen başlamamıştır. Dolayısıyla projenin başarısızlık nedeni olarak gösterilen İSKİ'nin projeden su satın almaması hususu en baştan itibaren bilinen bir gerçektir.**

İSKİ nin projeden su almayı reddetmesi üzerine işin sahibi Belediye tarafından bunun bir sorun teşkil etmeyeceği ve İSKİ'ye satılması planlanan suyun bölgedeki sanayi tesislerine satılabileceği öne sürülmüştür. Belediye tarafından ileri sürülen bu fikir gerçekçi olmaktan uzaktır. Zira, bölge su üretimi ve tüketimi açısından ülkemizin ikinci büyük bölgesidir. Bölgede bulunan sanayi tesisleri su ihtiyaçlarını bedavaya yakın bir maliyetle Sapanca Gölü ve yer altı kaynaklarından sağlamakta ve üretim girdisi olarak pahalı ve yüksek nitelikli içme suyu kullanmayı reddetmektedirler.

Şirket, verdiği ilanda, Gebze ve çevresindeki halen yer altı suyu kullanan sanayi kuruluşlarına ve organize sanayi bölgelerine suyun ulaştırılması çalışmaları geliştikçe, satılamayan suların da değerlendirileceğini ve Projenin giderek artan miktarlarda kendini öder duruma geleceğini öne sürmektedir.

Şirket bu düşünce doğrultusunda, Projenin daha da geliştirilmesi ve gelecekte yapılabilecek ek bağlantıları mümkün hale getirmek amacıyla 23.404.000 $ tutarında destek kredisi kullanmıştır. Bu yapılırken yine su satılması planlanan Gebze civarındaki sanayi kuruluşları ile (raporun yazıldığı tarihe kadar) Belediye arasında herhangi bir protokol yapılmamıştır. Diğer taraftan, nitelikli ve pahalı olan bu suyu sanayi kuruluşlarının üretimlerinde kullanmak üzere satın alma olasılıkları düşüktür. Dolayısıyla, kullanılan Destek Kredisinin Projenin maliyetini daha da artırmak gibi bir olumsuz etkisinin olması muhtemeldir.

Şirket verdiği ilanda; kredi geri ödemeleri bittikten sonra fatura karşılığı kendisine yapılan ödemelerin artmayıp azalacağını ileri sürmektedir. Oysa; kredi geri ödemeleri bittikten sonra Özsermaye geri ödemeleri başlayacaktır. Gerek özsermaye geri ödemeleri gerekse TL nin ABD Doları karşısındaki değer kaybı dikkate alındığında, ödemeler azalmayacağı, aksine artarak devam edeceği düşünülmektedir.

4. <u>İDDİA:</u> Projenin Yapım Maliyeti Emsallerinden Yüksek Değildir.

<u>CEVAP:</u> DSİ Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Kati Proje Raporunda arıtma tesisinin günde 480.000 m^3 su arıtma kapasiteli olacağı ve isale hatlarında da çelik borular kullanılacağı belirtilmiştir.

- Şirket tarafından yapılan arıtma tesisi Kati Projedeki özellikleri aynen taşımaktadır. DSİ tarafından hazırlanan maliyet hesaplarında arıtma tesisi 13,5 milyon $ olarak belirlenmiş iken şirket aynı tesisi yaklaşık 11 kat fazla maliyetle 142,8 milyon $ a gerçekleştirmiştir.
- Kati Proje Raporunda isale hatları için öngörülen boru uzunluğu 74,6 km, şirketin yaptığını beyan ettiği boru uzunluğu ise 162 km dir. Hazine Kontrolörleri tarafından yerinde yapılan incelemeler sonucunda düzenlenen raporda söz konusu hattın uzunluğunun 147 km olduğu tespit edilmiştir. Bu uyumsuzluk Hazine Müsteşarlığının talebi üzerine DSİ Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan bir komisyon tarafından incelenmekte ve kesin maliyet tespiti için çalışılmaktadır.
- Şirket isale hatlarında çelik borular kullandığını ve bu boruların kredi anlaşmaları gereği Fransa'dan ithal edildiği için maliyetin yükseldiğini öne sürmektedir.

DSİ Genel Müdürlüğü tarafından yapılan benzer işlerde de çelik borular kullanılmaktadır. Ayrıca, şirket tarafından kullanılan boruların tamamı değil sadece küçük bir kısmı Fransa'dan ithal edilmiş olup şirketin maliyet yüksekliği konusundaki savları kabul edilebilir nitelikte değildir.

- Şirket 15 yıllık işletme dönemi boyunca oluşacak arızaların sorumluluğunu taşıdığı için inşaatın kalitesini gözönünde bulundurmak zorunda olduğunu (dolayısıyla maliyetin bu nedenle yükseldiğini) öne sürmektedir. Bu da kabul edilebilir nitelikte değildir. Çünkü taraflar arasında aktedilen İşletme ve Bakım Anlaşması hükümlerine göre şirket işletme döneminde yaptığı tüm giderleri suyun birim maliyetine yansıtarak Belediye'ye fatura etmektedir.

• Şirket bu sistemde keşif artışları da dahil olmak üzere projenin her türlü risk ve masrafının yapımcı şirkete ait olduğunu ileri sürmekte ise de; TBMM ye sunulan Sayıştay Raporunda ayrıntıları ile açıklandığı üzere "İzmit Şehri Kentsel ve Endüstriyel Su Temini Projesi" nde şirket hiçbir risk üstlenmemiş olup tüm riskler kamunun üzerinde kalmıştır. Ayrıca, projede meydana gelen tüm keşif artışları toplam yatırım maliyetine eklenmiştir.
Maliyetler konusunda söylenecek diğer bir husus da, DSİ Genel Müdürlüğü tarafından TC Sayıştay Başkanlığı'na benzer proje olarak bildirilen ve İstanbul'a 170 km uzaktan su getirecek ve yılda 1182 milyon m³ kapasiteli Büyük Melen Projesinin bugün gelinen noktada maliyetinin 650 milyon $ olduğu ve en fazla 100 milyon $ lık bir sapma ile projenin tamamlanacağı hususudur. Yuvacık Barajının ise; İzmit Şehrine uzaklığı 17 km. ve su kapasitesi 142 milyon m³ iken maliyeti 895 milyon $ dır.
Şehir merkezine 10 kat daha yakın ve Büyük Melen Projesinin su kapasitesinin yaklaşık 1/10 u kadar kapasiteye sahip olan bir projenin maliyetinin diğerinden 200 milyon $ daha fazla olması dikkat çekicidir.

5. **İDDİA: Suyun Birim Fiyatı 4 Dolar Değil, Ortalama 1 Dolardır.**

CEVAP: Şirketin verdiği ilanda suyun birim maliyetinin yaklaşık 1 $ olduğu konusundaki iddialarına gelince; İzmit Su Genel Müdürlüğü 1999 yılında 6 trilyon TL civarında su satış geliri tahakkuk ettirmiştir. 1999 yılı ortalama dolar kuru üzerinden bu hasılat yaklaşık 14 milyon $ dır. 1999 yılında teslim alınan 55 milyon m³ suya karşılık 150 milyon $ tutarındaki su faturaları ve %35 kayıplar da dikkate alındığında suyun birim m³ ünün fiili maliyeti yaklaşık 4 $ dır.

6. **İDDİA: Proje Yürürlükteki Yasalara Uygun Olarak Gerçekleştirilmiştir. Gerekli Bakanlar Kurulu ve Yüksek Planlama Kurulu Kararları Alınmıştır.**

CEVAP: Şirketin öne sürdüğü tüm iddialar Sayıştay Genel Kurulu' nun 11.04.2002 tarih ve 5022/1 sayılı Kararı ile TBMM ye sunulan raporumuzda ayrıntılı bir şekilde irdelenmiş olup, bu tespitleri değiştirecek yeni bir bilgi sunulmamıştır.

7. **İDDİA: Kamulaştırma Bedelleri İzmit Büyükşehir Belediyesi Tarafından Karşılanmıştır.**

CEVAP: Şirket Hazine'nin onayı ile sağladığı yaklaşık 24 milyon $ tutarındaki destek kredisinin 10 milyon $ lık kısmını kamulaştırma bedellerini ödemesi için Belediye'ye aktarmış ve bu tutarı toplam yatırım maliyeti tutarına dahil etmiştir. Bu durumda Belediye Uygulama Anlaşması hükümlerine aykırı olarak kamulaştırma bedellerini kendi kaynaklarından karşılamamış ve bu meblağ maliyete dahil edildiği için hem yüksek faiz hem de şirkete kar payı ödenmesine sebep olmuştur.

8. **İDDİA: Proje İle İlgili Fayda/Maliyet Analizleri ve Pazar Araştırmalar Tam ve Doğru Olarak Yapılmıştır.**

CEVAP: Proje ile ilgili olarak yapılan incelemeler sonucunda, YİD modeline geçildikten sonra şirketin beyan ettiği kurumlar (Belediye, DPT, Hazine) tarafından yapılan herhangi bir fayda maliyet analizine rastlanmamıştır. Proje YİD modeline geçirilmeden önce gerekli pazar araştırmaları yapılmadığı gibi proje kapsamında üretilen suyu satın alacağı düşünülen İstanbul Belediyesi ve sanayi kuruluşları ile Belediye arasında herhangi bir protokol imzalanmadığı da ortadadır. Kaldı ki daha önceki bölümlerde ayrıntıları ile açıklandığı üzere, yatırım başlamadan çok önce üretilecek suyun 2/3 ünü satın alacağı düşünülen İstanbul Belediyesinin pahalı olması nedeniyle bu suyu almayacağı bellidir. Projenin gerçekleştirilmesi sonucunda uğranılacak zarar önceden bilindiği halde projenin tamamlanmasında ısrar edilmiştir.

EK 2
7/7939
201

II. 2000 Yılı Hazine İşlemleri Raporu hakkında bilgi

2000 Yılı Hazine İşlemleri Raporunda ele alınan konular.

1995 yılından itibaren hazırlanan Sayıştay Raporlarında, kamu kaynaklarını kullananların sorumluluğu hakkında Meclisi detaylı şekilde bilgilendirmektedir. Bu raporlar aracılığıyla Sayıştay, Meclisin etkin bir mali yönetimi sağlayacak bir yapı kurmasına ve bu yapıyı uygun şekilde izlemesine zemin hazırlamayı amaçlamaktadır.

Sayıştayın bu amacının yerine gelmesi ve sonuçta Meclisin mali yapıyı etkin bir şekilde izlemesi, kamu kaynaklarını kullananların "hesap verme sorumluluğunun" sağlanması ile mümkün olacaktır. Hesap verme sorumluluğunun sağlanabilmesinin ilk ve temel şartı, şeffaflıktır. Kamu kaynaklarının kullanan kurumların faaliyetleri hakkında yeterli, açık ve güvenilir bilgi sağlanmadan, Meclisin yapılan işlemleri sorgulaması mümkün olmayacaktır.

Sayıştay raporlarında, mali işlemlerin Meclis tarafından bütün yönleriyle ele alınmasına katkıda bulunmak amacıyla, özellikle şeffaf olmayan mali uygulamalar üzerinde durulmaktadır.

2000 Yılı Hazine İşlemleri Raporu, bu çerçevede, bütçe finansmanı ve mali risklerle ilgili olarak 2000 yılı işlemlerini incelemektedir.

Bütçe Finansmanı: Kamu kesiminde uygulanan bütçe ve muhasebe sistemleri, devletin bir yıl içinde elde ettiği kaynakları ve yaptığı harcamaları göstermede yetersiz kalmaktadır. Normalde bütçenin bütün gelir ve harcamaları göstermesi gerekirken, mali sistemimizde oluşan boşluklar nedeniyle önemli miktarda gelir ve gider kayıt dışında kalmaktadır.

> 2000 yılında toplam giderlerin %18'i, gelirlerin de %9'u bütçeyle ilişkilendirilmemiş, kayıt dışı kalmıştır. Kayıt dışı giderlerin tutarı 10,2 katrilyon lira, gelirlerin tutarı da 3,2 katrilyon liradır. Bu işlemlerin tamamı merkezi hükümet kuruluşları tarafından gerçekleştirilmiştir ve bütçede yer almaları gerekmektedir. (2000 Yılı Hazine İşlemleri Raporu, sf. 15)

Mali Riskler - YİD uygulamaları: Bir kısım mali işlemlerde, günümüzde alınan kararlar, daha ileri tarihlerde devletin harcama yapması veya borçlanması zorunluluğunu doğurmaktadır. Genel olarak mali risk olarak adlandırılan bu işlemler hakkında Meclisi bilgilendirecek hiçbir mekanizma bulunmamaktadır. Kamu kesiminin üstlendiği mali risklerin hesabı tutulmamaktadır. Bu riskler, ancak ödeme yükümlülüğü ortaya çıkınca görünmektedir. Sayıştay raporlarında, kamu kesimi üzerindeki risklerin milyarlarca dolarla ifade edilen büyüklüklere ulaştıkları tespit edilmiştir.

Söz konusu mali risklerin en önemlilerinden biri, Yap-İşlet-Devret modelinin hatalı uygulanmasından kaynaklanmaktadır. YİD uygulamaları sebebiyle Hazine tarafından verilen garantilerin ileride ne kadar ödemeye yol açabileceği bilinmemektedir.

Arzolunur.